

О. В. Мосієнко
м. Житомир

ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАТИВНО-РЕФЕРЕНЦІЙНИХ ОДИНИЦЬ: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

Комунікативний підхід до вивчення номінативно-референційних одиниць (НРО) враховує відображення ситуації та її учасників у різних ракурсах [2: 36-37] за рахунок фокусування уваги адресата на різних деталях і компонентах. Комунікативне вживання означених фраз зумовлене середовищем, у якому знаходяться мовець і адресат, а тому референт, представлений означеною НРО, виступає у процесі комунікації як відомий, відображаючи комунікативний характер вживання означеного артикля [6: 3]. Своєрідність комунікативної функції означеного артикля полягає в тому, що він не виділяє об'єкт, а змінює його відповідно до цілей автора та сприяє ідентифікації референта номінативними одиницями.

Комунікативні властивості НРО з вказівними займенниками, як засобами орієнтації мовлення стосовно учасників комунікативної ситуації [1: 42-43], полягають у позначенні близької та далекої перспективи. Близька перспектива як зона, в якій знаходиться референт, котрий асоціюється з мовцем, або з об'єктами, які так чи інакше пов'язані з ним, позначається вказівними займенниками *this/these*. Віддалена перспектива, як зона, в якій суб'єкт не знаходиться і використовується в тому разі, якщо референт асоціюється з адресатом, а не мовцем, або ще з кимось (третьою особою), позначається вказівними займенниками *that /those* [3: 60; 7: 695-697].

Вказівні фрази ідентифікують об'єкт за рахунок його виокремлення внаслідок перцептивного сприйняття: *The first thing I recognized when I landed here is the weather, and how much this island is like Bahia* [The USA Today]. Іменна фраза *this island* вказує на більшу виділеність референта, сприйнятого зором, про що свідчить дієслово *recognized* зі значенням “впізнати когось або щось, коли людина бачить або чує певних об'єктів/суб'єктів”. Розрізняють екзофоричне і ендофоричне вживання вказівних займенників. У першому разі йдеться про звернення до ситуації в цілому, у другому – до різних частин цієї ситуації [5: 28].

Вживання НРО з вказівними займенниками визначається комунікативним завданням цілого тексту, тобто його спрямованістю на інформування, переконання аудиторії або оцінювання подій. Вказуючи на віддалену або близьку перспективу сприйняття, вказівні займенники *this* та *that* відображають надходження інформації від людини, яка сама є учасником подій: *“We are extremely saddened by this tragic loss of innocent lives,” General McChrystal said in the video. “I have made it clear to our forces that we are here to protect the Afghan people. I pledge to strengthen our efforts to regain your trust to build a brighter future for all Afghans”* [The New York Times]. Вказівна фраза *this tragic loss* репрезентує референт з позиції учасника подій – генерала, який перебуває з військовими в Афганістані.

Вказівні займенники відображають емоційне сприйняття суб'єктом дійсності, пов'язуючи референт з екстралінгвістичним контекстом шляхом виділення об'єкта з-поміж інших, та акцентують емоційність поданої інформації [4: 49-51], про що свідчать предикати і прикметники, які входять до складу словосполучень, а також мовний контекст: *Heavy hitters from both parties – including President Bush, Vice President Cheney and Democratic senators John Kerry and Barack Obama – have stumped this fast-growing, affluent suburban region* [The USA Today]. Вказівна фраза *this fast-growing, affluent suburban region* позначає приміський регіон, який швидко зростає і куди здійснюють свої агітаційні мандрівки кандидати у президенти США, а на емоційність його репрезентації вказує присудок *have stumped* “спантеличувати”.

Вказівні займенники як дійсничні засоби надають додаткову інформацію про об'єкт мовлення, тобто виконують функцію актуалізації іменника. Крім того, пов'язуючи текст в єдине ціле, вони сприяють його структуризації. Текстове відтворення ситуації відбиває структуроване знання про фрагмент дійсності, об'єктивований функціонально значущими елементами тексту. Вказівна функція займенників *that / this* реалізується через ситуативний і текстуальний дейксис, забезпечуючи референцію та зумовлюючи ідентифікацію референтів у конкретному висловленні та її елементів.

НРО реалізують комунікативні характеристики у газетних текстах, співвідносячи референти з центром або периферією подій. Текстові функції детермінативів у складі НРО полягають у зв'язуванні елементів тексту, розподілі уваги адресата, членуванні абзацу й тексту.

Отже, комунікативний підхід до вивчення досліджуваних одиниць ґрунтується на використанні НРО з означеним артиклем і вказівними займенниками для вказування на близьку або далеку перспективу сприйняття, виділення референтів на фоні ситуації. Означені фрази розподіляють увагу адресата при сприйнятті тексту, репрезентуючи важливі та другорядні аспекти подій. Референти, які мають важливе значення і знаходяться в центрі подій, позначаються іменними фразами з означеним артиклем та вказівними займенниками *that / this*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Воротников Ю. Л. Местоимения как „языковые категоризаторы” / Ю. Л. Воротников // Филологические науки. – 2001. – № 5. – С. 42–48.
2. Данилова Н. К. Семантические и прагматические стратегии текста / Н. К. Данилова // Вестник Самарского гос. ун-та. Серия Языкознание. – 2000. – № 3. – С. 31–37.
3. Красавина О. Н. Употребление указательной группы в русском повествовательном дискурсе / О. Н. Красавина // Вопросы языкознания. – 2004. – № 3. – С. 51–68.

4. Терехова С. І. Типологія дейксису (на матеріалі української, російської та англійської мов) / С. І. Терехова // Мовознавство. – 2004. – № 2–3. – С. 48–53.
5. Leonetti M. The Asymmetries between the Definite Article and Demonstratives: A Procedural Account / M. Leonetti // Papers presented to the 7th International Pragmatics Conference in Budapest – Budapest, 2000 : Режим доступу : http://www.ilg.uni-stuttgart.de/Nereus/pdf/leonetti/def-dem_asymmetries.pdf.
6. Lyons Ch. Definiteness / Ch. Lyons. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1999. – 380 p.
7. Piwek P. ‘Proximal’ and ‘distal’ in language and cognition: Evidence from deictic demonstratives in Dutch / P. Piwek, R-J. Beun, A. Cremers // Journal of Pragmatics. – 2008. – Vol. 40. – P. 694–718.